

Konkurrensavdelning 2

Konkurrensen inom den finansiella tjänstemarknaden

Anförande av Gunnel Schön, avdelningschef Konkurrensverket, vid Finansbolagens förenings informationsmöte den 22 november 2013.

Det talade ordet gäller

Tack för att jag fick komma hit och säga några ord om Konkurrensverkets syn på konkurrensen inom den finansiella tjänstemarknaden.

Jag kommer att ha ett konsumentnära perspektiv på den finansiella tjänstemarknaden.

Det är oerhört viktigt att så här personligen få träffa er som dagligen arbetar praktiskt med dessa frågor. Ni har direkktkontakt med kunder och marknad och vet mycket om brister och möjligheter. Jag uppskattar mycket att på detta sätt kunna få ha en direkt dialog med er i dessa frågor som är så viktiga för så många medborgare.

Konkurrensverkets uppdrag

Till att börja med, vad gör Konkurrensverket? Förutom det uppenbara att vi arbetar med tillsyn och utreder överträdelser av konkurrens- och upphandlingsreglerna så arbetar vi också med förbättringsåtgärder genom att exempelvis föreslå regeländringar. Under ett vanligt år svarar vi på runt 200 remisser. Vi arbetar också med internationella frågor, samverkar med andra aktörer inom våra områden och till viss del med forskning. Även kunskapsöverföring är en viktig del av vårt arbete och vi arbetar därför väldigt utåtriktat mot företag och branschorganisationer. Vi har en önskan att företag ska göra rätt från början och jag tror att de allra flesta företag vill göra rätt – alla är vinnare vid sund konkurrens - företag, kunder och konsumenter.

Våra lagtillämpningsärenden börjar ofta som ett klagomål från någon drabbad eller som ett tips från någon som har uppmärksammat något. Vi har därför en

Adress 103 85 Stockholm
Besöksadress Torsgatan 11
Telefon 08-700 16 00
Fax 08-24 55 43
konkurrensverket@kkv.se

tips- och klagomålsfunktion som man kan ringa vid behov. På vår webbplats kan ni också läsa mer om vårt eftergiftsprogram. Vi ger gärna exempel på det arbete vi utför för att uppnå en effektiv konkurrens i privat och offentlig verksamhet till nytta för konsumenterna. Vi lyfter gärna fram hur det har gått för företag som vi har tagit till domstol och hur de påverkats ekonomiskt och på annat sätt av det. Våra utredningar och domstolarnas domar är inte enbart riktade mot det enskilda företaget, utan de ska också visa för andra företag hur det kan gå om man bryter mot konkurrensreglerna. Det allmänpreventiva syftet är viktigt. Den bästa kartellen, eller det bästa marknadsmissbruket, är det som aldrig har uppstått. Vi vill arbeta förebyggande. Utan att gå in i några detaljer så kan jag nämna att Konkurrensverket sedan en längre tid tillbaka arbetar med ett omfattande och komplext lagtillämningsärende inom den finansiella tjänstesektorn och det gäller misstankar om att NasdaqOMX överträtt konkurrensreglerna. I detta ärende har vi även genomfört vad som i dagligt tal benämns gryningsråd.

Vi arbetar på uppdrag av regeringen. Särskilda regeringsuppdrag kommer löpande under året samt i regeringens årliga regleringsbrev till Konkurrensverket. I regleringsbrevet står bland annat att lagtillämpning ska vara huvudfokus för Konkurrensverkets verksamhet. Med detta menas att ingripa mot konkurrensbegränsande samarbeten, karteller, och mot företag som missbrukar en dominerande ställning samt vid konkurrensbegränsande offentlig säljverksamhet och felaktiga offentliga upphandlingar.

Men viktigast av allt; vi är en myndighet som ska arbeta proaktivt och ta egna initiativ i såväl lagtillämpningsfrågor som beträffande förslag till förbättringsåtgärder, något som rapporten beträffande den finansiella tjänstemarknaden som jag kommer att berätta om, är ett exempel på.

Den finansiella tjänstemarknaden – bankrapporten 2013:4

En konkurrenspolitik som ger goda förutsättningar för utveckling av väl fungerande marknader bör enligt Konkurrensverkets bedömning vägledas av att konsumenterna har goda förutsättningar att välja, att det inte finns onödiga hinder för företag att träda in och utmana etablerade företag på olika marknader, att företagen konkurrerar under lika villkor och att spelreglerna är enkla och effektiva.

Den finansiella tjänstemarknaden är av stor betydelse för det svenska näringslivet och för hushållens ekonomi. Kostnaden för finansiella tjänster utgör nämligen en väsentlig del av de svenska hushållens utgifter. Under de senaste åren har det förts en intensiv debatt om bankernas höga avgifter, marginaler och lönsamhet, vilket kan vara en indikation på att konkurrensen fungerar mindre väl. Av denna anledning beslutade vi på Konkurrensverket oss för att titta närmare på marknads- och konkurrensförhållandena gällande några avgörande finansiella tjänster för privatekonomin, nämligen inlåning, bolån och fonder.

Vi bedömer överlag att konkurrensen på den finansiella tjänstemarknaden har ökat de senaste åren. Det gäller inte minst för in- och utlåning till hushållen.

Tjänsteutbudet har blivit mer omfattande, till exempel när det gäller fond- och aktiesparande. Branschglidningen mellan bank-, försäkrings- och detaljisthandelsverksamhet fortsätter och nya betalningslösningar uppstår. Många banker har verksamhet inom livförsäkringsområdet och flera av de stora försäkringsbolagen har egna banker. Stora detaljhandelskedjor (exempelvis ICA som har ICA Banken och IKEA som har Ikanobanken) erbjuder också finansiella tjänster på vissa områden, främst till privatpersoner.

Bankmarknaden uppvisar samtidigt tecken på begränsad konkurrens. De fyra storbankerna tillhör fortfarande de största aktörerna på flertalet delmarknader. Konsumenterna använder sig visserligen i högre grad än tidigare av flera olika banker, men det är fortfarande – tyvärr – ovanligt att flytta ett etablerat bank-engagemang till en annan bank.

Dock så är det vanligare i dag att en kund har ett engagemang i mer än en bank, vilket också möter sina utmaningar.

En bidragande orsak till detta är bland annat svåröverskådliga avgiftssystem och inlåsnings effekter, som till exempel det faktum att kundräntan vid bolån är kopplat till bankkundens hela bankaffär. Då det finns ränteskillnadsersättning kommer kunderna att ha begränsade incitament att byta bolåneleverantör även vid erbjudande om lägre bolåneränta. I nu nämnd del så har det i dagarna kommit en proposition (prop. 2013/14:44) med förslag som ska göra det lättare och förhoppningsvis även billigare för en bolånekund att byta ett bolåneinstitut.

Ett annat exempel på en inlåsningsmekanism är den kapitalvinstbeskattning som utlöses vid ett byte av fond på ett fondkonto, depå, något som medverkar till att stora fondinnehav sitter inlåsta på storbankernas fondbolag – otillgängligt för utomstående fondbolag. Passiviteten hos konsumenterna beror inte endast på inlåsnings effekterna, utan också på okunskap och ointresse för finansiella tjänst produkter.

Vi har i rapporten kunnat dra några sammanfattande och övergripande slutsatser inom respektive område.

När det gäller inlåningen tyder resultaten till exempel på att bankernas inlåningsränta har liten betydelse för kundernas val av bank – kunderna är trogna sin bank trots att räntan kan vara högre hos en konkurrent.

När det gäller bolån visar rapporten att bankernas bruttomarginaler har ökat och att låntagarnas förhandlingsläge har försämrats. De rabatter vissa kunder lyckas

förhandla sig till är ofta tidsbegränsade och tas ibland bort utan att kunden får reda på det. Det krävs att kunden är aktiv och omförhandlar över tid.

På fondområdet visar rapporten att avgifterna är stabila och att priskonkurrensen är dålig. Det gäller främst på marknaden för befintligt sparande.

Vi har även i rapporten tittat på sådant som formerna för olika informationsutbyten och prissignalering.

Som ni väl känner till är det vanligt inom den finansiella sektorn att företag samarbetar med varandra, till exempel när det gäller finansiell infrastruktur inom banksektorn. Detta behöver absolut inte vara dåligt, eftersom det kan ge upphov till positiva nätverkseffekter och skalfördelar i produktionen. Så länge alla aktörer – till exempel helt nyetablerade – får tillträde till samarbetena på rättvisa villkor.

Samtidigt är det viktigt att komma ihåg att samarbete kan underlätta samordning och informationsutbyte inom andra områden och leda till konkurrensbegränsande effekter. Därför bör man vara försiktig med att sanktionera nya samarbetsplattformar på oligopolmarknader.

Samarbetsavtal måste därför ägnas särskild uppmärksamhet från konkurrenssynpunkt. (Det understryks också i riktlinjer från Europeiska kommissionen.)

Ett möjligt exempel på prissignalering som Konkurrensverket uppmärksammade förra året var när Annika Falkengren i Dagens industri uttalade å SEB:s vägnar att – jag citerar; *”Vi kan inte ha halva bolånemarknaden. Vi hinner inte med att sköta transaktionerna och ta hand om våra kunder. Vi har haft enorm anstormning, och om de andra stora bankerna nu drar upp marginalerna följer vi med lite”*. Denna typ av signalering gentemot konkurrenterna tycker vi på Konkurrensverket är tveksam, men det är inte förbjudet i dag.

Sammanfattningsvis kunde vi i rapporten konstatera att trög kundrörlighet på grund av inlåsnings effekter och passiva kunder, bristande transparens vad gäller kostnaderna och priser för finansiella tjänster och svagt intresse hos konsumenterna verkar vara de främsta hindren för en effektiv konkurrens på den finansiella tjänstemarknaden.

Resultaten bekräftar också vår tidigare bild av en marknad där konkurrensen till viss del fortfarande är bristfällig och där konsumenternas ställning behöver stärkas. Vi vill att det skapas mer effektiva regler som ger konsumenterna verklig möjlighet att kunna förhandla och välja mellan olika marknadsaktörer.

I rapporten presenteras en rad förslag som syftar till att skapa ett effektivare regelverk med mindre inlåsnings av kunderna. Många av förslagen bygger på att

kunderna måste kunna få lättillgänglig och relevant information om de olika tjänsterna.

Närmare om vissa av förslagen i rapporten

Jag tänkte bara nämna några av förslagen här i dag, eftersom vi hade relativt många med i rapporten.

Förslagen i rapporten riktar sig primärt till regeringen men naturligtvis också till alla andra tänkbara intressenter inom finansområdet. Värt att nämna i sammanhanget är också att de uppgifter som ligger till grund för Konkurrensverkets analyser har inhämtats med stöd av lagen (2010:1350) om uppgiftsskyldighet i fråga om marknads- och konkurrensförhållandena. Uppgifter begärdes in från ett antal banker och fondbolag. Vilka framgår av rapporten.

För att öka kundörligheten föreslog vi bland annat följande;

- det bör införas regler som fastställer att bankerna ska redovisa sina upplåningskostnader för bostadslån likartat för att på så sätt underlätta för konsumenterna när de förhandlar med bankerna
- för att öka konsumenternas kunskap om betydelsen av avgifterna för olika banktjänster föreslog vi att det bör införas ett krav i det finansiella regelverket på att bankerna ska ta fram årliga lättbegripliga kostnadssammanställningar till kunderna
- utred en försäljning eller förtydliga SBAB:s roll
- för att minska risken för marknads- och prissignalering mellan konkurrenter inom den finansiella tjänstemarknaden föreslog vi att möjligheten till ett förbud skulle utredas. Marknadens aktörer är få till antalet och kundstocken är trögrörlig, vilket kan göra att bolånemarknaden är en marknad där samordning mellan aktörerna kan fungera väl. Detta är en fråga som har uppmärksamats i flera länder, bland annat i Australien där det har införts en lagstiftning om prissignalering.

Vi lämnade även ett antal förslag relaterade till fondsparande och om ränteskillnadsersättning.

Under hösten har vi arbetat med att följa upp bankrapporten – vad som händer på området – liksom att fortsätta arbetet med att lyfta fram vårt budskap. Vi arbetar bland annat en del med Finansinspektionen och Konsumentverket.

Avslutning

Avslutningsvis vill jag bara säga att vi kommer att fortsätta hålla ett öga på finansmarknaden för att se vad som behöver göras inom ramen för Konkurrensverkets arbete. Detta gäller särskilt de olika samarbetena mellan företag som är vanliga i den finansiella sektorn och som jag nämnde tidigare.

Det är helt klart en spännande sektor där det händer mycket just nu, särskilt vad gäller internationell reglering.

Då skulle jag vilja tacka så mycket för mig!